

Ірина Микитенко

Засіб проти монахів

З давніх-давен блиск золота вабив людей, кликав у незвідану даль численних шукачів пригод, ставав причиною кривавих сутичок. Серед металів, відомих з незапам'ятних часів (золото, срібло, ртуть, мідь, залізо та деякі інші), „досконалим“ називали тільки золото, інші належали до „недосконалих“. Вважали, що в земних надрах спочатку утворюються руди саме цих металів, а з часом руда „облагороджується“ та перетворюється на золото.

Можливо, цей процес можна відтворити і навіть прискорити в лабораторії? Це стало провідною ідеєю алхімічних пошуків, які тривали більше тисячоліття (IV–XVI ст.). Вважалось, що отримати бажаний результат можна за допомогою так званого „філософського“ каменю – гіпотетичної речовини, або „алкагеста“ – ніколи ніким не добутого універсального розчинника. Займались алхіміки і пошуками „еліксиру життя“ – рідини, яка дасть людям можливість зберігати вічну молодість.

Несподівані відкриття алхіміків

Пошуки алхіміків часто приводили до несподіваних відкриттів. Одне з них – відкриття металу стибію, який до кінця XIX ст. мав іншу назву – „анти-

моніум“, що в перекладі з латини означає „засіб проти монахів“. Що ж трапилося з металом стибієм, внаслідок чого його так дивно назвали?

У перервах між молитвами і господарськими турботами ігумен Штальгауццеського монастиря в Баварії отець Леонардус шукав філософський камінь. Під час одного зі своїх дослідів він змішав попел спаленого єретика з попелом його кота і подвійною кількістю землі, взятої з місця покарання. Цю „пекельну суміш“ монах почав нагрівати. Після упарювання було одержано важку темну речовину з металевим блиском. Це було несподівано й цікаво; тим не менше, отцю Леонардусу було прикро: у книзі, що належала спаленому єретикові, йшлося про те, що філософський камінь має бути невагомим і прозорим. І отець Леонардус викинув одержану речовину від гріха подалі – на монастирське подвір'я.

Смерть від „каменю життя“

Через деякий час він зі здивуванням зауважив, що свині залюбки лижуть викинутий ним „камінь“ і при цьому швидко жиріють. І тоді отця Леонардуса осяяла геніальна ідея: він вирішив, що винайшов поживну речовину, придатну і для людей. Він виготовив нову порцію „каменю життя“, розтовк його і додав цей порошок до каші, якою жились його охлялі брати во Христі. Наступного дня сорок монахів Штальгауццеського монастиря померли у жахливих стражданнях.

Каючись у тому, що заподіяв, ігумен прокляв свої досліді, а „камінь життя“ перейменував на „антимоніум“. Не дивно, що монахи-алхіміки зображували елемент стибій, з атомів якого утворений метал сурма, у вигляді вовка. Хоча зображення вовка більше підійшло б для іншого металу – вольфраму, назва якого в перекладі з німецької означає „вовча слина“. Але це вже – інша історія.

До речі, перетворення неблагородних металів на золото, що було нездійсненною мрією багатьох середньовічних учених, стало можливим сьогодні за допомогою ядерних реакцій (перетворення атомів одних хімічних елементів на інші). Але штучно добутоє золото виявляється набагато дорожчим за природне. Зразок такого золота, добутого зі ртуті, зберігається в Чикаго (США) в Музеї науки і промисловості. Алхіміки здивувались би ще більше, якби дізналися, що навіть саме золото в ядерних реакціях є сировиною для добування францію та астату – речовин, утворених елементами, яких практично немає у природі.

Antimony massive

